

Володимир Треус — орнітолог і териолог

Наталія Ясинецька

Біосферний заповідник Асканія-Нова імені Ф. Е. Фальц-Фейна НААН (Асканія-Нова); e-mail: nyasynetska@gmail.com; orcid: 0000-0001-7739-6945

YASYNETSAKA, N. Volodymyr Treus, an ornithologist and mammalogist. — An essay on a researcher of birds and mammals of the Askania-Nova Zoo, a graduate of Kharkiv University majored in biology–zoology (1948), who began research at the All-Union Research Institute of Acclimatization and Hybridization of Animals ‘Askania-Nova’. In 1952–1955, he worked in the Prioksko-Terasny and Astrakhan reserves, in 1956–1975 — at the Ukrainian Research Institute of Steppe Livestock ‘Askania-Nova’, where he collected unique material on wildlife acclimatization at the zoo. He published 135 works. The main areas of his research were ornithology, mammalogy, breeding, domestication, and hybridization of wild birds and ungulates.

Біографічні деталі

Володимир Данилович Треус — знаний орнітолог і териолог, доктор біологічних наук. Народився 7 вересня 1921 року в с. Нижні Млини Полтавської області. У 1944–1948 рр. навчався на біологічному факультеті Харківського університету за спеціальністю «біолог-зоолог». Трудову діяльність розпочав у Асканії-Нова на посаді молодшого наукового співробітника Всесоюзного інституту акліматизації та гібридизації тварин. Протягом 1949–1952 рр., навчаючись в аспірантурі, підготував та захистив кандидатську дисертацію. Надалі працював заступником директора з науки у Приоксько-Терасному (1952–1953 рр.) і старшим науковим співробітником Астраханському (1953–1955 рр.) заповідниках.

У 1956–1975 рр. завідував відділом акліматизації та гібридизації тварин Українського ордена науково-дослідного інституту тваринництва степових районів ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова». Наукова діяльність пов'язана з дослідженням екології, розведенням диких птахів і копитних. У 1964 році отримав науковий ступінь доктора біологічних наук.

Помер 21 травня 1975 р. Похований на старому цвинтарі в смт Асканія-Нова.

Рис. 1. Портрет Володимира Даниловича Треуса 1960-тих років. Фото з сімейного архіву.

Ключові наукові доробки

Володимир Треус по закінченню університету 1948 р. почав працювати в Асканії-Нова як орнітолог, започаткувавши три напрями досліджень: підгодівля та охорона осілих, пролітних, зимуючих птахів; приваблення дуплогнізників; введення нових видів авіфауни. В Асканії відбулося формування кола його інтересів і як теріолога та прихильника охорони природи.

У 1949–1952 рр. під час навчання в аспірантурі дослідив авіфауну заповідника, захистив дисертацію «Птицы района Аскания-Нова и методы их привлечения». Повернувшись 1956 р. до Асканії-Нова, працюючи на посаді завідувача відділу, В. Д. Треус значно розширив напрями своїх наукових інтересів. Як керівник теми, організував досліди з акліматизації й одомашнення копитних. Ним здійснено аналіз результатів завезення до зоопарку «Асканія-Нова» диких видів тварин, особливостей їх відтворення, поведінки, віддаленої гібридизації. Через 7 років підготував перші узагальнення результатів досліджень в Асканії-Нова (Салганский *et al.* 1963). Остаточні підсумки В. Д. Треус навів у праці «80-летний опыт культурного освоения животных в зоопарке «Аскания-Нова», яку захистив 1964 р. як дисертацію доктора біологічних наук. Невдовзі видав її монографічний варіант (Треус 1968).

Володимир Данилович багато уваги приділяв збереженню рідкісних видів тварин (кінь Пржевальського, кулан, бантенг, гвинторогий козел та ін.). На той час в Асканії-Нова досягли значних успіхів у розведенні різних тварин, domestикації антилопи канна. За його участі створено 24 осередки вільної акліматизації мисливських тварин по всій країні. Дослідник опублікував 135 наукових і науково-популярних праць, взяв участь у низці з'їздів та конференцій з орнітології, теріології, екології, генетики, охорони природи. Під його керівництвом М. В. Лобанов підготував дисертацію за спеціальністю «зоологія». За наукові досягнення В. Д. Треуса нагороджено Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР (12.05.1969).

Рис. 2 (зліва). В. Д. Треус у зоопарку «Асканія-Нова» біля пам'ятника Чарльзу Дарвіну в 1963 р. Рис. 3 (справа). Володимир Треус (він стоїть у центрі) разом із колегами А. П. Харченком та І. В. Андрієвським у зоопарку Асканії-Нової. 1958 р. Фото з сімейного архіву.

Рис. 4. Портрет В. Д. Треуса.
Автор Ф. Захаров, 1973 р.

Чесноти, захоплення, відзнаки

Володимир Треус був популяризатором ідей охорони природи, заповідної справи, збереження біорізноманіття. Ним підготовлено низку статей у науково-популярних журналах «Природа», «Охота і охотничье хозяйство», фотоальбоми і брошури про зоопарк і заповідник «Асканія-Нова».

Він відрізнявся оригінальним мисленням, був високоерудованим і цікавим співрозмовником. Мав широке коло знайомих серед науковців, природоохоронців, художників, письменників. Під враженням від спілкування з Володимиром Даниловичем відомий художник-аніміліст В. В. Сімонов написав 1962 р. його портрет.

На портреті роботи Федора Захарова Володимир Данилович схожий на поета Олександра Пушкіна, про що йому часто говорили. Був вродливим, артистичною натурою, прекрасно декламував і сам писав вірші. В. Д. Треус любив рибалити. Мав почуття гумору і про його жарти лишилися цікаві спогади (Рябко 2017). Обіймаючи відповідальну посаду завідувача лабораторії, яка за обов'язками прирівнювалася до директора зоологічного парку «Асканія-Нова», він відрізнявся принциповістю, мав авторитет серед колег і користувався повагою (Ворон & Лобанов 1975). Його ввічливість та турбота залишилися в пам'яті вдячних колег.

Література

- Ворон, Ф. П., Н. В. Лобанов. 1975. Памяти Владимира Даниловича Треуса (1921–1975). *Вестник зоологии*, № 6: 85–86.
- Рябко, В. М. 2017. Треус Владимир Данилович (21.09.1921 — 21.05.1975). *Аскания-Нова в решении научных проблем*. Изд-во 4-е, дополн. ПИЕЛ, Новая Каховка, 132.
- Салганский, А. А., И. С. Слесь, В. Д. Треус, Г. А. Успенский. 1963. Зоопарк «Аскания-Нова» (Опыт акклиматизации диких копытных и страусов). Госиздат с.-х. лит.-ры, Киев, 1–305.
- Треус, В. Д. 1968. *Акклиматизация и гибридизация животных в Аскании-Нова. 80-летний опыт культурного освоения диких копытных и птиц*. Урожай, Киев, 1–316.

ЯСИНЕЦЬКА, Н. Володимир Треус — орнітолог і теріолог. — Нарис про дослідника птахів і ссавців зоопарку «Асканія-Нова», випускника Харківського університету за спеціальністю «біолог-зоолог» (1948 р.), який почав наукову діяльність у Всесоюзному НДІ акліматизації та гібридизації тварин «Асканія-Нова». Протягом 1952–1955 рр. працював у Приоксько-Терасному й Астраханському заповідниках, 1956–1975 рр. — в Українському НДІ тваринництва степових районів «Асканія-Нова», де на базі зоопарку зібрав унікальний матеріал з акліматизації диких тварин. Опублікував 135 праць. Основні напрями наукової діяльності — орнітологія, теріологія, розведення, одомашнення, гібридизація диких птахів і копитних.